

וירא – אחדות בני הזוג וייחודם

וַיֹּאמֶר אֶל הַיָּם אֶל אַבְרָהָם אֵל יִרְעֵ בְעֵינֶיךָ עַל הַנֶּעַר וְעַל אִמְתְּךָ
כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקְרָא לָךְ זָרַע:

הדר וורד ליפשיץ

זהו הפסוק האחרון בו מוזכרת שרה בתורה, בטרם מותה. בפסוק מופיעים הא-ל וחמישה אנשים: אברהם, הגר, ישמעאל, שרה ויצחק. שרה מעצבת את המשפחה. ככל אשר תאמר אליך שרה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ. כך נאמר לאברהם מפי הא-לוהים. הנער והאמה אינם עיקר, אלא יצחק, בנם של אברהם ושרה. ההקשבה ההדדית נראית כמאפיינת את בני הזוג. אך הפרק הבא בחייהם קשה יותר. אברהם לקח את בנם, את יחידם אשר אהבו, את יצחק, והעלהו לעולה על אחד ההרים. אברהם מצטווה, אברהם לוקח את יצחק עם שני נעריו, אברהם מעלהו לעולה. קולה של שרה לא נשמע. סמוך לאחר העקידה אנו מתבשרים וְתִנְחַת שָׂרָה. ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחת נשמתה ממנה ומתה¹. בין שני הקטבים הללו התנדנדו חייהם המשותפים של אברהם ושרה. מהחיוב הא-לוהי לאברהם לשמוע בקול שרה, לכל אשר תאמר, עד אשר ניסה הא-לוהים את אברהם. ובתווך דרך ארוכה, במרחב ובזמן, אשר צעדו השניים יחדיו בהקימם את ביתם הנאמן, את בית ישראל. מאה עשרים ושבע שנים חיו יחדיו. אברם ושרי נולדו באור כשדים, נישאו, נלקחו לחרן בידי האב-הסב תרח. לאחר מכן נאמר לאברם לָךְ מֵאֶרֶץ וּבְמוֹלְדֹתָהּ וּבְמִבְּיַת אֲבִיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ. אל ארץ ישראל לא צעד אברם לבדו. וַיִּקְוּ אֲבָרָם אֶת שָׂרִי אֲשֶׁתוֹ... וְאֵת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֵת הַנְּפֹטִי אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּזָרָן. רש"י לימד אותנו על 'הנפש אשר עשו בחרן':

שהכניסו תחת כנפי השכינה. אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאלו עשאו. ופשוטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם. רכושם של אברם ושרי היה משותף. הרכוש הפשוט אשר נעשה בתושייתם של בני הזוג, והרכוש הרוחני הרב, אברם מגייר, שרי מגיירת. אולם, התורה איננה משאירה אותנו באידיליית ההישגים. המעבר לארץ-ישראל לא היה קל וחלק. וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ. המעבר חייב את אברם לרדת מצריימה, מאוחר יותר נגרר לפלשתים. ובכל מקום הקפידו אברם ושרי להתכחש להיותם נשואים. אברם ביקש זאת משרי, וראה בהסכמתה חסד כלפיו.

¹ רש"י.

הִנֵּה נָא יִדְעֵתִי כִּי אִשָּׁה יָפֶת מִרְאָה אַתָּה: וְהָיָה כִּי יֵרְאוּ אֶתְךָ הַמְצַרִּים וְאָמְרוּ אִשְׁתּוֹ
זֹאת וְהָרְגוּ אֹתִי וְאֶתְךָ יִזְוֶי: אֲמַרְי נָא אֲזוּתִי אֶת לְמַעַן יִיטָב לִי בַעֲבוּרְךָ וְזוּזִתָּה נִפְשִׁי
בְּגִלְגָּלְךָ:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעַו אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וְאָמַר לָהּ זֶה זֹסֶדֶךְ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמּוֹדֵי אֵל
כָּל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נָבֹא שָׁמָּה אֲמַרְי לִי אֲזוּי הוּא:

שרה נלקחה לבית פרעה, נלקחה לבית אבימלך. אין לראות בכך דבר מלבב, אך מתוך מכלול
יחסייהם נראה כי הדבר היה בהסכמה. המקרא מתאר את היוזמות המשפחתיות של שרה, בעניין
הגר. ותאמר שְׂרִי אֵל אַבְרָם... בֹּא נָא אֵל שְׁפֹזְתִי, אוֹלֵי אֲבֹנֵה מִמְּנָה. ובמקרה זה וַיִּשְׁמַע
אַבְרָם לְקוֹל שְׂרִי. המארג המשפחתי הגיע למשבר, ודו-שיח גלוי בין אברם ושרי הרגיע את
הרוחות בין השניים :

וַיָּבֹא אֵל הָגֵר וְתֵהָר, וְתָרָא כִּי הָרְתָהּ, וְתַקַּל לְבָרְתָהּ בְּעֵינֶיהָ.
וְתֵאמֶר שְׂרִי אֵל אַבְרָם: זֹמְסִי עֲלֶיךָ! אֲנֹכִי נָתַתִּי שְׁפֹזְתִי בְּזוּזִיךָ, וְתָרָא כִּי הָרְתָהּ,
וְאֶקַּל בְּעֵינֶיהָ. יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶיךָ!
וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֵל שְׂרִי: הִנֵּה שְׁפֹזְתְּךָ בְּיָדְךָ עָשִׂי לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ.
זעקתה של שרה הייתה מרה ונוקבת. הביטויים 'זֹמְסִי עֲלֶיךָ' ו'יִשְׁפֹּט ה' בֵּינִי וּבֵינֶיךָ'. מעידים על
זעם רב מחד, ומאידך מגלים כי התקשורת בין השניים נותרה פתוחה. גילוי הלב של שרה הוביל
את אברהם ליעֲשִׂי לָהּ הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ'. גם כאשר היה רע בעיני אברהם, הורה לו הא-ל כֹּל אֲשֶׁר
תֹּאמַר אֲלֶיךָ שְׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ.

אך חיי אברהם ושרה לא היו משותפים תמיד. המקרא איננו מגלה אם סיפר אברהם לשרה את
הבשורה על לידת בנם המשותף, קודם ששמעה זאת מפי המלאכים. מעניין הסבר הנצי"ב לשאלה
זו :

בלי ספק ששרה כבר ידעה מכל המאמר של הקב"ה עם אברהם, שהרי היא רואה כל אשר
הוא עושה במצות מילה, וגם שמעה שנוי שמות אברהם ושרה, ובע"כ אמר אברהם לה כל
דבר ה'.

אם כנים דבריו, הרי שרה למדה לעיתים מתוך המעשים, ולא לפנייהם, על נבואות של אברהם
ומצוותיו. בין אם שיתף אברהם את שרה בסודה של הברית בין הבתרים, ובין אם לאו, הרי
בעקידת יצחק הדרמטית, בולטת בדידותו של אברהם. שרה לא הייתה שם. בני זוג, במיטבם,
יוצרים יחדיו עולם אחד משותף, עולם שלא ניתן להפרידו לחלקיו, מציאות חדשה העולה על סך
חלקיה. אך לכל אחד מהם אזורים בנפש שהם אישיים, אזורים בהם אין מקום לשיתוף, מחוזות
הפרט. החסד, הזעם וההסכמות, ההישגים המשותפים אסור שיבטלו את עולמו הפנימי של
היחיד. דומה כי שני הדברים הללו, האיחוד, אך גם הייחוד, מתבטאים בדברי הנביא ישעיהו :

הַבִּיטוּ אֵל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֵל שְׂרָה תְּזוּזוּלְכֶם,

כִּי אֲזוּד קָרָאתִיו וְאַבְרָכָהוּ וְאַרְבָּהוּ.

מה משמעות הביטוי כִּי אֲזוּד קָרָאתִיו? אנו רואים בו משמעות כפולה. התאחדות של השניים,
יחד עם ייחוד של כל אחד מהם. יש כאן איחוד של השניים, אשר הפכו לאחד במשימת חייהם

המשותפת. אך אברהם ושרה מופיעים בנפרד. יש להביט אל אברהם אבינו, להביט אל שרה מחוללתנו. לכל אחד מהם דמות נפרדת. והאחד, אברהם, נקרא ע"י הא-ל.

בסודו של הזוהר הובלטו הדברים בהבדל בין האדם לבין הא-ל.

דאיהו יחיד קדם כלא ולית ליה שותפא, ובגין דא אמר "ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי" דנטיל עצה מניה. דלא אית ליה תניינא ולא שותפא ולא חושבנא. דאית אחד בשתוף. כגון, דכר ונוקבא ואתמר בהון "כי אחד קראתיו". אבל איהו חד בלא חושבן ולא שתוף, ובגין דא אמר "ואין אלהים עמדי"².

הזוג האנושי, הזכר והנקבה, יכולים לבסס את אחדותם רק על חשבון ושיתוף של כל אחד ואחת, מתוך מודעות לשניות. איחוד גמור בולע את הפרט, ייחוד גמור אינו מקיים דיאלוג, אינו מפרה. תנועה מתמדת על הציר איחוד-ייחוד הקשובה לנימים העדינים של החיים, הקשובה לשלושה קצבים של דופק, של האחד, האחת והיחד, יכולה לאפשר צמיחה של השניים יחד, ופריחה של כל אחד לחוד.

² שהוא יחיד לפני כל, ואין לו שותף. ובגין זה אמר "ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי" שאטול עצה ממנו. שאין לו שני ולא שותף ולא חשבון. שיש אחד בשתוף. כגון זכר ונקבא ונאמר בהם "כי אחד קראתיו". אבל הוא אחד בלא חשבון ולא שיתוף ובגין זה אמר "ואין אלהים עמדי".